

tao van de wandelaar

*het Chinese karakter voor Tao betekent het Pad,
het is een combinatie van verschillende betekenissen
voor het hoofd (zien/inzicht),
de voeten (het bewandelen van het pad)
en het pad zelf.*

de vrije wandelaar 15e jaargang nr 47
uitgave van nemo vereniging van vrije wandelaars
westerpark 2 1013 rr amsterdam
www.struinen.nl nemo@pz.nl tel.020-6817013

- * **korte&langere dagwandelingen**
- * **wandelweekends&weken**
- * **acties voor voetpaden**
- * **wandelcentrum Westerpark**
- * **wandelcentrum Nemoland Polen**

Waarom zou je lid worden van Nemo?

Nemo is de enige vereniging in Nederland voor wandelaars die houden van struinen, kuieren en zwerven. Voor vrijbuiters en flaneurs, pelgrims en landlopers, doorlopers en omlopers. Struinen is niet alleen de gezondste manier van (traag) voortbewegen, maar ook de meest aardse manier van kijken en beleven: stapsgewijs en buiten de gebaande paden. Struinen is een kunst...

Wat doet Nemo?

- * Wandelingen voor/door leden; elke week dagtochten en regelmatig wandelweekends/weken
- * Actiewandelingen voor het behoud en de toegankelijkheid van voetpaden, tegen snelwegen
- * Wandeltheater (wandelen gecombineerd met mythen/legenden, theater en muziek)
- * Zonnewende en Vollemaanwandelingen
- * Maken van wandelroutes en het inventariseren van knelpunten (Steunpunt Voetpaden)
- * Lobby voor een betere Wegenwet en deelname aan het Wandeloverleg Noord-Holland
- * Voorlichting over wandelmogelijkheden en de rechten van de wandelaar
- * Wandelcafé Amsterdam en Pools Café in het centrum van Nemo in het Westerpark
- * Tijdschrift de Vrije Wandelaar
- * Aanbieden van vrijwilligerswerk, reïntegratietrajecten en stageplaatsen
- * Wandelcentrum *Nemoland* in Polen
 - wandelen en eten bij boeren en kunstenaars
 - vrijwilligerswerk, kinderactiviteiten, workshops en evenementen
 - studentenuitwisseling en stages,
 - projecten voor duurzame ontwikkeling

Waar wandelt Nemo?

Nemo zoekt de onbekende voetpaden in de marges van het vergeten landschap: via sluiptwegen, achterommetjes, tuinpaden, grasdijken, boerenerven, stegen, jaagpaden, vrijerslaantjes, schapedriften, kerkepaden. Juist in de marges van het (stads)landschap, in het achterland en onland liggen het verleden en de dromen nog zichtbaar aan de oppervlakte en is de toekomst eerder zichtbaar dan elders. een wandelaar wordt in dit gebied een tijdsreiziger in een mythisch landschap!

'Niemand' mag hier lopen...

Nemo is Latijn voor niemand; zo heet elke wandelaar als hij zich laat verrassen door het toeval en zijn grenzen overschrijdt in het land van bordjes en prikkeldraad. Net als Odysseus, de stripfiguur Little Nemo en Captain Nemo van Jules Verne, wordt de wandelaar een ontdekkingsreiziger in Niemandslaan waar alleen 'Niemand' mag komen, te voet naar een onbekende horizon...

Wandelaars horen bij het landschap

Onverharde voetpaden zijn niet alleen belangrijk voor wandelaars; ze zijn ook belangrijk als ecologische (verbindings)zone. Door te wandelen blijven paden behouden en daarmee de natuurwaarden beschermd. Voetpaden horen bij het cultureel erfgoed; door te wandelen lees je de geschiedenis en de verhalen van het landschap en de mensen die er liepen. Wandelen houdt de verhalen levend en schept nieuwe verhalen. Een landschap zonder voetpaden en (wandel)verhalen verkommert als een mens zonder geheugen...

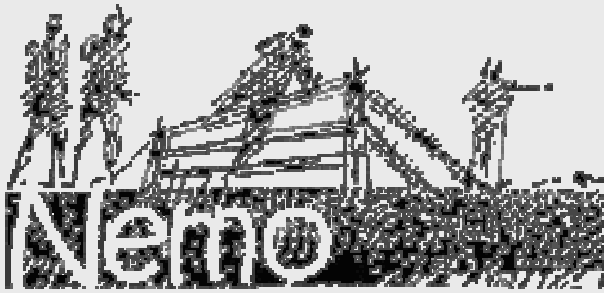
Wandelen om paden open te houden

Tijdens wandelingen merk je dat steeds meer voetpaden afgesloten, opgeheven of geasfalteerd worden. Als recreant is de wandelaar welkom op uitgezette routes, maar als vrije wandelaar wordt hij verjaagd door boze eigenaren, verbodsbordjes en snelverkeer. Eenvoudige voorzieningen als overstapjes en bruggetjes ontbreken. Nederland verhekt. Langs prikkeldraad en schrikdraad zoekt de wandelaar zijn weg. Nemo zoekt openingen waar anderen omlopen en laat zich niet weggagen door onterechte verbodsbordjes. Ook in de rechtszaal komt Nemo op voor de belangen van de wandelaar

Nemoland Polen

In het Reuzengebergte ligt Nemoland. Juist in Polen, omdat Polen staat voor het mooiste en onbekendste wandelland van Europa. Omdat Polen eeuwenlang het achterland van Europa was, vergeten, van de kaart geveegd, laat het landschap zich lezen als een verhaal en zijn wandelaars welkom om dit wonderlijke Polen te ontdekken.

Zonder leden komt Nemo geen stap verder!

*'s Zondags liepen wij uren en uren ver over wegen,
waar zij nooit kwamen, en op kantoor dachten wij aan
de slootjes en weilanden, die wij gezien hadden.
Nescio (Titaantjes)*

INHOLD

Korte berichten 4

Nemo verhuist 5-6

Tao van de wandelaar 7-8

Mirakel en Stille Omgang 9-10

Nemo op de Dam 11

Oud/Nieuwweken 12-14

Natuurtekortsyndroom 15

Viltweek en Chaucerwandeling 16

Fietswandelaar 17

Boeken 18

Waterlandwandeling 20

Wandelagenda 23-24

Noteer belangrijke data!

wandelen van Oud naar Nieuw 2007/2008

* met Mathilde naar Wijlre - Zuid Limburg

* met Vincent en Ineke naar Salland

* met Peter en Machiel naar Nemoland - Polen

vrijdag 11 januari Nieuwjaarsreceptie
laatste keer in Nemokantoor Westerpark 2

zaterdag 8 maart: Nacht van het Mirakel
Boomsspijker, met Stille Omgang

vrijdag 21 maart begin van de lente
opening nieuw Nemocentrum Westerpark

zaterdag 21 juni begin van de zomer
midzomerfeest in de oertuin

zondag 21 september begin van de herfst
receptie en feest 20 jarig bestaan Nemo

Nemo vereniging van vrije wandelaars
Westerpark 2 - 1013 RR Amsterdam
tel. 020-6817013 - nemo@pz.nl - www.struinen.nl
Vrije Wandelaar 15^e jaargang nr 47 december 2008

Tao van de wandelaar

Het Taoïsme levert prachtige beeldspraken over het struinen. En dat is niet vreemd, want struinen is wat de oernatuur is van het gecultiveerde landschap: de prehistorische manier van lopen door jagers en verzamelaars. De meeste godsdiensten en filosofieën hebben de mens 'leren lopen', dwz opgevoed tot het volgen van gemarkeerde routes. De Tao van Lao Zi uit de 3^e eeuw voor Chr. hield zich niet aan de gemarkeerde routes en heersende opinies over wat goed en 'mooi' was. Integendeel, hij zag het lelijke, naamloze en nutteloze als Pad naar het hemelse Qi, de spontane levenskracht die samenvalt met de natuurkrachten. Daarom voeren struinpaden naar Onland, tussengebieden en de marges in het landschap. Juist die marges zijn vaak een 'hemel op aarde'.

Nemo heeft altijd de struinpaden opgezocht, niet alleen in Nederland, maar ook in Polen, het achterland van Europa. Nemoland in Polen ligt letterlijk in een uithoek, en werd daardoor een centrum van wandelverhalen en een bron van mythen. Zo'n centrum van mythen en wandelverhalen wil Nemo ook in Amsterdam opzetten. Voorbeeld is de Nacht van het Mirakel op 8 maart met de Stille Omgang. Het is blijkbaar het Tao van Nemo dat een nieuw kantoor op haar pad komt, met een grote oertuin. Volgend jaar bestaat Nemo 20 jaar, dat gaat natuurlijk groots gevierd worden met een (oer)tuinfeest. Na 20 jaar wordt Nemo misschien eindelijk volwassen, maar wel met het besef dat wandelen in wezen struinen is. Hoe het Pad loopt is nooit te voorspellen, maar het is zeker dat het nieuwe Nemocentrum in het Westerpark krachtige energie gaat leveren! We nodigen graag alle Nemoleden uit om het Nemocentrum als een eigen huiskamer en tuin in bezit te nemen! De beste manier is om eerst even te helpen met schilderen, tuinieren en inrichten... Kunnen we op je rekenen?

nemo

Lao Zi, auteur van de Tao Te Ching

KORTE BERICHTEN

Overleden: André Beening

Op 1 december is André Beening plotseling overleden, een zeer betrokken Nemolid. Hij was 49, en had 2 kinderen. Als historicus voelde hij zich betrokken bij het Nemoproject in Polen en gaf hij waardevolle adviezen. Maar hij regelde ook frambozenstruiken voor de boomgaard, en liep met zijn zoon deze zomer nog mee met de tuinparkwandelingen. Zijn plotselinge overlijden moet voor zijn omgeving een vreselijke schok zijn. We wensen Annemieke, Judith en Thijs heel veel sterkte met dit onbevattelijke verlies.

Weihnachtsoratorium in Westerkerk

Korting voor Nemoleden!

De Amsterdamse Bachvereniging (waarvan een aantal Nemo-leden lid zijn) geeft haar jaarlijkse Kerstconcert met een uitvoering van het Weihnachts-Oratorium van Johann Sebastian Bach in de Westerkerk aan de Prinsengracht te Amsterdam op zaterdagavond 22 december 2007. Dirigent is Rob Koolemans Beijnen m.m.v. het Radio Bachorkest. Aanvang: 19.30 uur, kerk open: 18.45 uur. Kaartverkoop aan de kerkzaal: € 25,-, voorverkoop via Uitburo en met Stadspas/CJP: € 20,-. Als je bij mij ruim van tevoren kaarten bestelt en kontant aan mij betaalt, kosten ze slechts € 17,00 per stuk. Anton Broerse (Nemo-wandelaar en koorlid/bas) tel.nr.werk: 020- 552.4531, tel. 020-697.0259, email: abroerse@centrum.amsterdam.nl

Kortere zondagwandelingen

Elke laatste zondag van de maand.

Het moest even op gang komen, de Nemowandelingen zijn al 20 jaar 20 km. De eerste keren dat we 15 km. liepen werden we uitgemaakt voor 'watjes'. Maar gelukkig zijn de kortere wandelingen nu helemaal ingeburgerd. De laatste wandeling naar de Grebbeberg en het nieuwe natuurgebied de Blauwe Kamer, was de verdeling zelfs fifty fifty. Voor veel mensen is het een uitkomst, net even iets korter zodat je het wat rustiger aan kunt doen of wat langer in het café kan blijven zitten.

De wandelingen gaan zoveel mogelijk samen met de 20 km route, maar die maken aan het eind nog een extra lus zodat je pas bij de koffiepauze hoeft te beslissen hoever je nog wilt. Mathilde begeleidt altijd de kortere route en is blij dat het nu echt gaat lopen, er is al een behoorlijke vaste kern. Dus wil je het gewoon wat rustiger aandoen, voeg je bij de club van de watjes! Elke laatste zondag van de maand ben je welkom! En Alies gaat ook nog steeds door met haar kortere wandelen via openbaar vervoer, 1x in de maand op een zaterdag..

Vogelexcursies op zaterdagen

Samen met de Vogelwerkgroep Westerpark

Korte wandelingen (ca 8 km) door de mooiste vogelgebieden. Vooral gericht op het bekijken van vogels. Dus verrekijker mee, en een vogelgids als je die hebt. Behalve enthousiaste vogelliefhebbers, gaat er ook een echte vogelkenner mee. Je hoeft echt (nog) geen verstand van vogels te hebben.

Op zaterdag 19 jan. is ism de Vogelwerkgroep Westerpark een vogel excursie naar Friesland en op 16 feb naar de Lepelaarplassen in Flevoland, met natte graslanden, open water en vele wintervogels; onder begeleiding van de deskundige vogelaar Evert Pellenkroft.

Bestel nu een Pools Pakket !

In Nederland winkelen bij Krystyna in Chromiec

Het Pools Pakket wordt u wederom aangeboden door Krystyna, uit de dorpswinkel van Chromiec dichtbij Nemoland, waar ook de gasten hun inkopen doen. U kunt dus nu via Nemo winkelen in Chromiec! Krystyna heeft met zorg het pakket samengesteld met smakelijke houdbare typisch Poolse streekproducten. Nemo geeft er informatie bij over de producten en ook tips hoe je de gerechten het beste kunt klaarmaken. De keuze van de producten hangt af van het seizoen. Nu is er bijvoorbeeld weer de honing van haar broer, de imker van het dorp.

Wilt ook zo'n bijzonder pakket, dan kunt u het nog voor 25 december bestellen bij Nemo.

Vanaf 7 januari zijn ze af te halen bij Nemo in het Westerpark.

De kosten van een pakket zijn 20 euro, graag overmaken op gironummer 527317 van Nemo te Amsterdam.

Nemo verhuist!

Bezoekerscentrum, wandelknooppunt, oertuin en nieuw kantoor in Westerpark Officiële opening vrijdag 21 maart 2008 - 15.00 uur

Per 1 februari 2008 verhuist Nemo naar een nieuwe locatie: de voormalige beheerderwoning van de Schooltuinen in het Westerpark. Het is een veel grotere ruimte dan het oude kantoor, met een natuurtuin van 600m². De nieuwe ruimte wordt niet alleen kantoor, maar ook bezoekerscentrum, wandelinformatiepunt en natuurtuin.

Voor Nemoleden wordt de ruimte een ontmoetingspunt waar de koffie en de wandelroutes altijd klaar staan!

Sinds 1994 is het kantoor van Nemo gevestigd in het oude GGD-gebouw naast de ingang van het Westerpark. In dit gebouw komt het nieuwe OKC (Ouder-Kind-Centrum) voor de buurt, en Nemo moet verhuizen. Het Stadsdeel Westerpark heeft de dienstwoning van de Schooltuinen aangeboden als vervangende ruimte omdat ze culturele activiteiten in het park wil uitbreiden. Het is 40 jaar de woning van tuinman Bert Ydema geweest, die de Schooltuinen op deze plek heeft opgezet en duizenden kinderen heeft leren tuinieren. Roel van Dalen heeft er een prachtige film over gemaakt (De Groene Hemel), die onlangs op de IDFA vertoond werd.

De nieuwe locatie is verder weg het park in, achter de kinderboerderij, niet ver van de begraafplaats Barbara, aan de oostelijke rand van de volkstuinten Nut&Genoegen. Het gebouw is een kleine bungalow en ligt helemaal afgelegen in het groen, met een natuurtuin van 600 m². Het is een halfverwilderde tuin met een meertje, struiken, bomen en struinpaadjes. De totale oppervlakte binnen is 80 m². Het gebouw en de tuin ligt op het terrein van de Schooltuinen. Met de Schooltuinen zijn goede afspraken gemaakt over beheer en veiligheid. Er zijn ook veel mogelijkheden om in de toekomst samen te werken.

De nieuwe plek is erg inspirerend voor Nemo en de verhuizing betekent dan ook de start van een nieuwe opzet. In 2008 bestaat Nemo 20 jaar. Het 21e jaar brengt een nieuwe toekomst. Nemo wil de ruimte niet alleen gebruiken als kantoor, maar ook als bezoekerscentrum en wandelcentrum, ongeveer als in Nemoland Polen, maar dan op kleinere schaal. Er komt een vaste expositie over de ontginningsgeschiedenis van het Westerpark en de natuurwaarde van het landschap. De binnenruimte en de tuin zijn geschikt voor het Wandelcafé en het Wandeltheater. Het gebouw is goed te bereiken met openbaar vervoer, via bus 21 op de Haarlemmerweg en bus 48 bij Begraafplaats Barbara. Maar een bezoek kun je het beste combineren met een wandeling of fietstocht door het Westerpark. Voor langere wandelingen naar de Bretten, Oud Osdorp, Spaarnwoude en parkenroutes in Amsterdam West is het gebouw een prima startpunt.

Of je gaat mee met de vogelwandelingen (i.s.m. Vogelwerkgroep Westerpark) en de tuinparkwandelingen (i.s.m. de Bond van Volkstuinen). Nemo wil met de (oer)natuurtuin de ontginningsgeschiedenis van de streek laten beleven, niet alleen voor Nemoleden en bezoekers, maar ook voor kinderen van de Schooltuinen en uit de buurt. Beleven wil zeggen behalve leren en kijken, vooral 'voelen' door workshops, natuurspelen, werken in de tuin, eten maken en het uitbeelden van natuurkrachten en rituelen. De oertuin biedt de mogelijkheid de magie van het landschap te tonen, omdat de natuurkrachten er nog vrij spel hebben. We willen bijvoorbeeld optredens en wandelingen organiseren bij elke seizoenswisseling (zonnewende, equinox) en volle maan. Het meertje midden in de tuin wordt dan de bron van mythen en legenden over de natuurkrachten waardoor het landschap ontstaan is en in elk seizoen verandert. Het wandelen naar de bron van mythen en legenden presenteert Nemo in Polen als kinderprogramma en theaterwandeling rond het thema Aga en de berggeest Rûbezah! In Amsterdam organiseerde Nemo 'droomwandelingen' en 'nachtwandelingen naar de mythen van het landschap', ondermeer tegen snelwegen (deels met succes). Nu krijgen al die activiteiten eindelijk een vaste plek.

De oertuin geeft het beeld van het landschap van vóór de grote ontginningen in de 11e en 12e eeuw. Het is tijd waarin de vrije Friese ontginners nog nauwelijks gekerstend zijn en oude Germaanse (sjamanistische) rituelen nog in gebruik zijn. Met de overheersing van de bisschop van Utrecht, de graven van Holland en later de Amsterdamse regenten zal het proces van kerstening en verstedelijking inzetten. In het Westerpark is elke ontwikkelingsfase van het landschap te zien: van de middeleeuwse weilandjes, de stukjes Spaarnammerdijk, de buitenplaatsen (Soelen), de sporen van de industrialisatie (molens, spoorwegen, gasfabriek) tot aan het oude en het moderne park. Tijdens een wandeling kun je de ontstaansgeschiedenis van het (stads)landschap beleven. Nemo wil die geschiedenis aantrekkelijk presenteren, niet alleen via wandelingen, maar ook met exposities, theatervoorstellingen en moderne media. Daarvoor zoekt Nemo samenwerking met de burens, zoals de Schooltuinen, Kinderboerderij, de begraafplaats, de volkstuinten, de waternatuurtuin en andere initiatieven in het cultuur/natuurpark.

nemo

Nemo verhuist

Het groene paradijs van Bert Ydema

Omdat we de tuin rondom het nieuwe Nemokantoor goed willen onderhouden, hebben we Bert Ydema gevraagd om ons zoveel mogelijk uit te leggen over de tuin en het onderhoud. Nog steeds doet het hem zichtbaar pijn afstand te doen van zijn levenswerk. Rondlopend vertelt Bert hoe hij de tuin heeft aangelegd en hoe de tuin veranderde in een groen paradijs. De tuin is 600 m2 groot, een deel is redelijk onderhouden met rondom een border met struiken. In het midden is een meertje met twee houten steigers. Achterin is de oertuin, met veel bomen en struiken.

Er moet veel werk verzet worden om de tuin weer tot het oorspronkelijke paradijs om te toveren. Het meertje is gedeeltelijk dichtgegroeid met coniferen, maar je kunt er moeilijk bij omdat ze rond het water staan en je flink wegzakt als je in het meertje zou gaan staan snoeien. Daarom hopen we op een flinke winter zodat het water zal bevriezen! De oertuin is op de grond helemaal bedekt met klimop. Dit kan zo blijven, alleen waar het de bomen ingroeit zullen we moeten snoeien. En er moeten meer lichte plekken gemaakt worden zodat er afwisselender begroeiing kan komen.

Volgens Bert groeien er in de tuin een Tromperklimmer, een hele grote Vijgenboom (met 's zomers grote vijgen!), een aantal Metasequoia's, een Koreaanse Spar, een Driestamberkenboom, een Magnolia, en een Gunnera, mammoetblad. Rondom het terrein van de Schooltuinen liep een zogeheten Kabouterpad, met veel paddestoelen. Dat was een spannend pad voor de kleine kinderen. Nu is het helemaal overwoekerd. Het Kabouterpad kan opgeknapt (maaïen en snoeien) worden, zodat het weer gebruikt kan worden door de schooltuinkinderen en misschien ook voor buurtkinderen. Tot 1975 was de toegang via het Volkstuinpark Nut en Genoegen. Gelukkig heeft Nemo een aantal trouwe leden met een tuintje op Nut en Genoegen. Hier zijn ook allerlei projecten gestart om te tuinieren met jongeren uit de stad, net als er een project in de schooltuinen is voor tuinieren met allochtone vrouwen. Wellicht liggen hier mogelijkheden voor een leuke samenwerking.

Mathilde

OPROEP

Het nieuwe kantoor van Nemo in het Westerpark wordt een centrum voor wandelaars en natuurvrienden. Nemo zoekt vrijwilligers om mee te helpen. Wat je terug krijgt is een groen paradijs waar je altijd welkom bent!

Gezocht

- Hulp bij het opknappen van de nieuwe ruimte. Er moet vanaf half januari geschilderd worden en er zijn allerlei kleine klussen.
- Hulp bij de verhuizing en de inrichting van de ruimte rond 1 februari.

- Vrijwilligers voor de Tuinwerkgroep. De grote tuin vergt veel onderhoud, en dat kunnen wij niet alleen! Daarom willen wij graag een tuinwerkgroep van de grond krijgen. Dus vind je het leuk om te tuinieren maar heb je zelf geen tuin, of heb je zelf een tuin en dus ervaring met tuinieren, of wil je gewoon meedoen in de werkgroep: heel graag!

- Vrijwilligers voor het Wandel(eet)café, Wandeltheater en Nemo Meezingkoor. Wil je meedenken en meedoen met het bedenken, organiseren en uitvoeren van programma's, evenementen en voorstellingen? Doe mee! Het Wandel(eet)café gaat regelmatig maaltijden organiseren met een avondprogramma. Het Wandeltheater koppelt wandelingen en wandelevenementen aan (muziek)theater. En het Nemo Meezingkantoor (met Ton Verkroos op de piano) luistert alle programma's op met liederen waarbij iedereen kan meezingen.

Materialen

- Tuingereedschap en gewoon gereedschap
- Tuinmeubilair (liefst houten)
- Piano Een pianist is er al, Ton Verkroos. We willen hem eindelijk een piano aanbieden om zijn geweldige pianospel vaker te horen!

Taoïsme, filosofie van het struinen

**Is het Chinese Taoïsme een sjamanistische volksgodsdienst, een mystieke stroming, een meditatietechniek, een anarchistische filosofie of een vechtkunst?
In wezen is het Taoïsme een filosofie van het struinen, meent Nemo.**

*Het pad is leeg
hoe je hem ook gebruikt, hij wordt nooit gevuld
als een afgrond
is hij de stamvader van de tienduizend dingen.*

*We weten niet wiens kind hij is
hij is zelfs aan de allerhoogste god vooraf gegaan
(Tao Te Ching 4)*

Qi

Het taoïsme is een Chinese filosofische en religieuze stroming. De 81 hoofdstukken van de Tao Te Ching door Lao Zi en de geschriften van Zhuang Zi vormen de basis van het taoïsme. Ze zijn op schrift gesteld in de vierde en derde eeuw vóór onze tijdrekening. De teksten hebben niet één auteur heeft gehad, maar zijn eerst mondeling overgeleverd en uiteindelijk rond 300 vóór Christus opgeschreven en steeds overgeschreven. In 1973 en 1993 zijn versies van de Tao Te Ching uit ca. 200 voor Christus opgegraven, die als oudste versies een heel nieuw licht werpen op de teksten. Het taoïsme heeft zich parallel met het confucianisme en boeddhisme ontwikkeld en hebben elkaar wezenlijk beïnvloed. Oorspronkelijk verzette het taoïsme zich tegen de gevestigde religies en denksystemen, maar in China groeide het later uit tot staatsgodsdienst en werd het een volksreligie met kloosters, veel goden, een tao-paus en elixers om onsterfelijkheid te bereiken. Het is dus aan de ene kant een verrassend moderne filosofie (verwant met het zenboeddhisme); aan de andere kant zijn in het taoïsme allerlei oude sjamanistische gebruiken overgeleverd, veel meer dan in het boeddhisme en confucianisme. In het westen is het taoïsme populair geworden als "terug naar de natuur" filosofie. Er zijn inmiddels meer vertalingen van de Tao Te Ching dan bijbelvertalingen. Iedere vertaler creëert zijn eigen Tao.

wu wei
niet-doen

*Het Pad is eeuwig niet-doende, en toch is er niets dat het niet doet
(Tao Te Ching 37)*

Het Pad naar het centrum

Centraal in het Taoïsme staat de levenskracht Qi, als centrum van het leven en oorsprong van alle dingen. Het Qi heeft de kracht als van stromend water, en is het meest zichtbaar in schijnbaar nutteloze dingen en in de spontaniteit van kinderen. Deze levenskracht wordt verstoord door de dingen die opzettelijk gebeuren, door ons ego en door ons te identificeren met schijntegenstellingen (yin/yang) die in werkelijkheid een eenheid zijn. De manier waarop de centrale levenskracht terug te vinden is, wordt Tao, het Pad, genoemd. Het Chinese teken voor Tao betekent het Pad, en is een combinatie van verschillende betekenissen voor het hoofd (zien/inzicht), de voeten (het bewandelen van het pad) en het pad zelf.

Wu wei, niet-doen

De vroege Taoïstische geschriften staan vol paradoxen en verhalen die aantonen dat het volgen van het Pad niet alleen een filosofie is, maar ook een vorm van meditatie ("ademen tot in je hielen") en vechtkunst. Het is vooral een praktische levenskunst, en geen diepzinnige mystiek die veel neotaoïsten ervan gemaakt hebben. Als het gaat om moeilijke teksten uit de Tao Te Ching hoe je de onderdanen van een staat moet besturen of de elementen kunt trotseren, gaat het vaak om metaforen over hoe je om moet gaan met je eigen lichaam. Centraal staat het begrip niet-doen, wu wei. Dat betekent geen vrijbrief om te luiëren en niets te doen, maar het is juist een actieve manier om erachter te komen dat ons doen en weten maar een heel klein stukje van de werkelijkheid is. Door te ervaren wat we niet-weten en niet-doen, kunnen we onze verloren levenskracht terugvinden. Daarbij is het grote en het heilige net zo belangrijk als het kleine en het profane. De leegte die we vinden door 'niet-doen' is net als de leegte in de as van het wiel, waar alles om heen draait. Pas als het centrum leeg is, wordt het gevuld door Qi, de levenskracht.

Het Tao van de wandelaar

Het volgen van Tao, het Pad, is het best te begrijpen als 'struinen', doelloos wandelen. In de taoïstische geschriften wordt voortdurend gewandeld.

De hemelse wijzen zijn altijd op pad. Ook de Tao Te Ching is tijdens een reis opgeschreven. Struinen is letterlijk de lichaamsbeweging van het doelloos wandelen, maar ook een metafoor voor de hele levensloop. Het bewuste, doelgerichte lopen en wandelen zijn gebonden activiteiten die zich hechten aan opposities (dag/nacht, werk/vrije tijd, inspanning/ontspanning). Struinen is daarentegen een vrije beweging door alle tegenstellingen heen zonder zich er mee te verbinden. Door te struinen wordt de wandelaar één met het Pad/Tao, en verliest hij zijn ego. Een struiner wordt niemand/nemo. Hij heeft immers geen fixaties en voorkeuren meer. In die innerlijke leegte stromen de levenskrachten binnen, zoals een beek in een lege poel. Dat kan letterlijk in de vorm van de elementen en natuurkrachten, maar ook innerlijk als een plotselinge gewaarwording, een extreme mate van verwondering, ontroering of (seksueel) lichaamsgenot.

Drie manieren om te struinen

De Tao Te Ching noemt de drie manieren om te struinen; 'de drie schatten' (Tao Te Ching 67):

- 1. Niet leiden, geen (super)ego worden, de laagste plaats zoeken zoals het water altijd stroomt naar het laagste punt. Juist daar heeft het water de meeste kracht, en kan het als 'zachte kracht' alle hardheid overwinnen. Zo is struinen ook op te vatten als een beweging 'naar beneden', een afdalen naar krachtplaatsen in het (stads)landschap door mee te bewegen met de energielijnen in het landschap en het lichaam. Pelgrimsreizen zijn dan ook op te vatten als een geïnstitutionaliseerde vorm van struinen. Het is duidelijk dat bij het struinen het laagste en geringste het meest van belang is. Liever naar het onland, de achterbuurten, rafelranden, tussen-gebiedjes en afgesloten paden, dan de gemarkeerde routes en de georganiseerde wandelingen in de toeristische zones en de aangelegde landschapsparken.
- 2. Zachtheid en meegevoel, meebewegen met de vaste vormen die zich overal vertonen. Niet het gevecht aangaan met de dominante ego's en structuren die je bij het struinen tegenkomt, maar juist reageren met zachtheid, zoals dat in oosterse vechtsporten gecultiveerd wordt. Door mee te bewegen met je tegenstander, kun je juist zijn kracht gebruiken en hem verslaan. Het taoïsme noemt dit een vrouwelijke manier van reageren. Vaak wordt gezegd dat het taoïstisch lichaam in wezen vrouwelijk is. Deze zachtheid is bepaald geen passieve geweldloosheid of christelijke naastenliefde, zoals veel vertalers het opvatten. Het struinen is dan ook een vrouwelijke en zelfs erotische en verleidelijke manier van (voort)bewegen.
- 3. Spaarzaamheid en soberheid in het gebruik van je lichaamsenergie, geen krachten verspillen aan alles wat een aanslag op je zintuigen pleegt en om reacties vraagt. Maar sluit je poorten af en bundel je krachten.

Het struinen is een manier om je energie te verzamelen en tot handelen over te gaan als de tijd (de natuur en je lichaamsenergie) rijp is. Dit past in de oosterse denkwijze dat je je (seksuele) energie zo veel mogelijk moet opsparen om innerlijke krachten te ontwikkelen. Het taoïsme noemt dit een mannelijke manier van reageren.

Ademen vanuit je hielen

De meditatietechniek om het Pad/Tao te vinden wordt in het Taoïsme "ademen vanuit je hielen" genoemd; je centrum vullen met levenskracht vanuit je voeten. Struinen is daarom de meest effectieve meditatie om de levenskracht/Qi te vinden, ego kwijt te raken en niemand/nemo te worden. Maar ook de afgrond, de gapende leegte, wanneer Qi zich vertoont als zwart gat, donkere tunnel en gesloten poort. De struiner (als hij door zijn zwarte angsten heen stapt) wordt a.h.w. één met het Pad. Zijn lichaam is het Pad. Zijn fysieke voetsporen op het onbetreden (onverharde) Pad hebben dezelfde functie en betekenis als de Chinese tekens van de Tao Te Ching. Het zijn de tekens/sporen die de levensenergie Qi kerft in de werkelijkheid van het lichaam, het landschap en de taal. Lichaam, landschap en taal vallen samen, omdat tijdens het struinen de natuur- en levenskrachten in alle drie vrij spel hebben. Die energiebanen laten letterlijk sporen na, in het landschap als voetspoor; in het lichaam als fysieke sporen van de levensenergie; en in de taal als het teken Tao. Door het volgen van dit spoor/teken, ervaart het lichaam zichzelf als Pad, als pure energie, lichaamsgenot en afgrond. Er is hier geen sprake van mystiek of religie, het gaat om dezelfde energie als de spontaniteit van kleine kinderen, stromend water, de eerlijkheid van pubers en de kracht van nutteloze bomen die niet worden omgehakt omdat ze krom en waardeloos zijn. Maar ook de wijze waarop een buschauffeur met een verlengde bus moeiteloos over kleine dijken rijdt en geen enkele kant raakt. 'Hij weet wat hij niet weet', en daarom is hij wijzer dan alle wetenschappers en politici (en taoïsten) bij elkaar. Zo is ook de struiner wijzer dan de wandelaar die zo goed weet waarheen en waarom je ergens zou lopen en wandelen. Alleen de struiner weet het niet van zichzelf. Alleen het Pad weet het. De enige manier om verloren levens- en natuurkrachten terug te vinden, is dus te gaan struinen en zelf je Pad/Tao te creëren. Het Pad hoeft je niet te zoeken, want je bent het al. Anders had je nooit leren lopen. Het is de kunst om weer te leren struinen, d.w.z. het 'niet-lopen' te leren. Het teken Tao kan je op weg helpen, om het daarna weer zo snel mogelijk te vergeten!

nemo

Meer lezen.

Recent zijn drie belangrijke boeken over het Taoïsme in het Nederlands verschenen!

Taoïsme, de weg om niet te volgen door Patricia de Martelaere
Zwervend met Zhuang Zi, wegwijs in de taoïstische filosofie door René Ransdorp

Zhuang Zi de volledige geschriften, vertaald door Kristofer Schipper. Als grootste kenner en Tao-priester schreef hij ook Tao, de levende religie van China.

Van de Tao Te Ching zijn talloze vertalingen. De bekendste in het Nederlands zijn die van J.A. Blok en J. Duyvendak.

De recent opgegraven edities zijn vertaald en uitgegeven door Robert Henricks. Op het internet zijn honderden, meestal gepopulariseerde vertalingen te vinden.

De nacht van het Mirakel

met Nemo naar de Stille Omgang

8 maart 2008

Boomsspijker, Rechtboomssloot 52

Aanvang 20.00 uur. Stille Omgang 24.00 uur.

Toegang 5 euro

- Inleiding met beelden over het Mirakel, de Heilige Stede en de Stille Omgang
- Voordracht historische en literaire teksten over het Mirakel
- Poëzietheater "Het Wonder van Amsterdam"
- Nemo Meezingkoor zingt gepaste liederen
- Geleide meditatie
- Bisschopswijn en zoete broodjes
- De Stille Omgang: nachtwandeling via de middeleeuwse route, met andere pelgrims

Stille Omgang

Op 8 maart 2008 wordt in de Amsterdamse binnenstad weer de Stille Omgang gehouden. Elk jaar in maart trekken midden in de nacht duizenden pelgrims zwiingend door de stad om een wonder te gedenken dat in 1345 plaats vond in de Kalverstraat. Amsterdam werd daarmee een van de belangrijkste pelgrimssteden van Europa, en dankte daaraan zijn keizerskroon. Na de beeldenstorm werd deze 'paapse afgoderij' verboden. In 1908 werd nog de Heilig Stede, de middeleeuwse kapel op de plek van het Mirakel door de rancuneuze Calvinisten afgebroken uit angst voor een katholieke ervaring. Het hielp niet. Nog steeds stromen de pelgrims toe. Nemo vereniging van vrije wandelaars organiseert op 8 maart "de Nacht van het Mirakel", een avond- en nachtvullend programma voor iedereen die het Wonder van Amsterdam (opnieuw) wil beleven. Voor gelovigen en heidenen. Waarom zou je naar Santiago lopen, als je eigen stad al een pelgrimsoord is? Ontdek het Mirakel van Amsterdam!

Het Mirakel van Amsterdam

Vanaf de 12de eeuw gebeuren er in West-Europa vele wonderen met miswijn of hosties. Bij sacramentsmirakelen kon de wijn in bloed veranderen en konden hosties gaan bloeden of vuurbestendig blijken. In de Nederlanden vonden tussen de 12de en 15de eeuw 34 brand- en bloedwonderen plaats. Hostiewonderen vonden vooral plaats in jonge steden met weinig relieken.

Het Amsterdamse wonder speelde zich af in de nacht van dinsdag 15 op woensdag 16 maart 1345. In de Lane (Kalverstraat) lag een man op sterven. Een priester diende hem de hostie toe, maar de verzwakte man moest overgeven. De schaal met het braaksel werd in het vuur geworpen. De volgende ochtend constateerde zijn vrouw dat de hostie niet was aangetast en zelfs koud aanvoelde. Zonder brandwonden (tweede wonder!) haalde ze de hostie uit het vuur en borg hem in een schijn. De gewaarschuwde priester van de Oude Kerk nam de hostie mee en beval de zaak geheim te houden. Maar de hostie verdween uit de kerk en werd teruggevonden in de schijn (derde wonder!). Dit herhaalde zich twee keer. Toen de priester het mirakel openbaarde en de hostie in processie naar de Oude Kerk werd gebracht, verdween hij niet meer.

Op de plek van het (gesloopte) huis werd al op 21 oktober 1347 een kapel gesticht, de latere Heilige Stede. De roem van de kapel met heilige haard werd zo groot dat de weg van Amstelveen en Sloten naar de kapel Heilige Weg werd genoemd (later werd dit o.a. de Overtoom). In 1452 werd de kerk verwoest maar de monstrans bleef gespaard: vierde wonder.

De kerk werd in 1456 hersteld en tot 1550 werd er aan gebouwd. De ingang was aan Kalverstraat en het koor aan het Rokin. In de kerk bevond zich de Heilige Hoek, de schouw van het wonder, aan de kant van de Kalverstraat.

Al vanaf 1347 vond er een jaarlijkse processie plaats, op de woensdag na de feestdag van paus Gregorius (12 maart). Dit werd gecombineerd met de twee weken durende jaarmarkt. Vanaf Sloten of het Jaagpad (voor pelgrims uit het zuiden van Holland) ging men via het huis Te Vraag, de Overtoom, (ongeveer de huidige) Leidsestraat, en de Heilige Weg naar de kapel. Vóór het lopen werd er een mis gelezen. Ook was er een route vanaf Sloterdijk.

De route: Kalverstraat, Dam (zegening en aanbidding van het sacrament), Nieuwendijk, Raamskooi, Nieuwebrug (zegening behouden vaart van de schepen), Nieuwebrugsteeg, Warmoesstraat, Nes, Langebrugsteeg, Langebrug, Taksteeg, Kalverstraat.

In de stoet liepen mee de gilden, het Sacramentsgilde, de pastoor met het sacrament (onder het een baldakijn), burgemeesters (baldakijndragers), magistraten, boetelingen, pelgrims, kinderen, schutters, monniken, koorknappen en het gewone volk. In de Mirakelweek kon men de route ook individueel lopen, op elk tijdstip van de dag. Men deed dit toen al in stilte, met een kaars. Ook liep men wel alleen rond de kerk zelf; dit ook al meteen na de stichting hiervan.

Na de Beeldenstorm en Alteratie in 1578 werd de kapel toegewezen aan calvinisten; het zilver werd deels omgesmolten en de kerk werd omgedoopt tot Nieuwezijds Kapel. De Hostie is rond die tijd verborgen en nooit meer teruggevonden. Het Sacramentsaltaar is in hetzelfde jaar verwoest. Sinds 1620 bezetten Duitstalige gereformeerden de kapel. Katholieken bleven echter stiekem de Heilige Stede bezoeken en bij de haard bidden. Hierop werd in 1624 de haard gesloopt, maar de rondgang om de kerk ging door.

Op het Begijnhof kreeg de mirakelverering een nieuw tehuis: hier gingen de relikwieën, vaandels etc. heen. De huizen op het hof waren geen kerkelijk eigendom en konden dus niet worden ingepikt door de stad. De begijnen werden wel in 1578 uit hun kerk verdreven, die in 1607 werd toegewezen aan Presbyterianen, Engelse puriteinen. Nadat ze in 1634 ook de sacristie moesten verlaten richtten ze in een woonhuis een schuilkerk in. In 1671 wordt hier een muur weggebroken en het buurpand toegevoegd; dit op basis van een ontwerp van Philip Vingboons. De kerk nam alle functies van de Oude Kerk over, en werd aldus naast nieuwe Mirakelkapel ook officieus parochiekerk van Amsterdam. Het gebouw was niet als kerk herkenbaar en pas aan het eind van de 19de eeuw kwam er een nieuwe, 'kerkse' voorgevel.

In de 18de eeuw verslaptte de aandacht voor het mirakel. Na de Franse tijd was er een herleving, ondanks sterk protestants verzet. De Amsterdammer Joseph Lousbergh kwam op het idee om de oude processieroute weer te lopen, samen met zijn vriend Elsenburg. In 1881 werd daartoe de lekenorganisatie Gezelschap van de Stille Omgang (te Amsterdam) opgericht ('ter Verering van het Hoog Heilig Sacrament van Mirakel te Amsterdam'), gevestigd in de Begijnhofkapel. Een van de andere voortrekkers was Alberdingk Thijm wiens familiegraf in de Heilige Stede lag. Dit is niet gesloopt en door de rechter aan de Hervormde Gemeente toegewezen. Inmiddels heeft Hervormde Kerk het gebouw verkocht aan een projectontwikkelaar die er een soort pretpark heeft ingericht.

Bij de verbouwing kwam de oude vloer van de middeleeuwse kerk te voorschijn, met veel prachtige grafzerken en onderdelen van de kerkpilaren. Na archeologisch onderzoek is de vloer weer bedekt.

Er was altijd grote tegenstand tegen de Omgang ('paganistische ouwelcultus') door de Hervormde Gemeente, die de kerk daarom vanaf 1899 wilde slopen. Er volgde een omstreden bouwkundig onderzoek. De kerk was te redden, maar de kerkvoogdij was niet te vermurwen. ('In Rome's kaart spelen wij niet ...') Bovendien was de grond zeer veel waard, zodat in 1908 de kapel gesloopt werd. Op zijn plaats verrees in 1912 de Nieuwezijds Kapel van architect Posthumus Meyjes, de opsteller van het bouwkundig advies tot sloop.

De processie vond plaats in een klein gezelschap in de rust van de vroege morgen. De nacht achtte men niet geschikt in de uitgaansbuurten. Nu heette het de Stille Omgang, als afsluiting van de Mirakelweek. De nieuwe naam sloeg op het ontbreken van rooms processie-vertoon, om niemand voor het hoofd te stoten. Ook is het statutair geen protestmanifestatie. Men is in zichzelf gekeerd, biddend, zonder uiterlijke tekenen, niet in groepsverband. Later waren er wel scheld- en vechtpartijen met uitgaanspubliek. Het hoogtepunt was in de jaren 1950 met 80.000 deelnemers. Veel extra treinen werden ingezet en ook werd er meerdere zondagen gelopen.

In jaren 1960 kwam er een sterke afname in de belangstelling voor de Stille Omgang, maar zij vindt nog steeds plaats in de nacht van zaterdag op zondag in maart. Men loopt in één uur de route tussen 24.00 en 4.00 uur; dit na een mis. Een lantaarn geeft de plaats van het wonder aan. Na afloop wordt men geacht niet te roken of luid te praten. Tijdens de heen- en terugreis dient men zich te gedragen als pelgrims, waarbij de ouderen aan de jongeren een voorbeeld moeten geven. De Omgang bleef tot de jaren 1950 een 'mannendaad'. Sinds de jaren 1960 doen ook vrouwen mee; tevens is er een oecumenische dienst en lopen protestanten de route. Nu zijn er ongeveer 10.000 deelnemers.

Vincent Rottier

het wonder

de processie

afbraak Heilige Stede in 1908

Nemo-manifestatie op de Dam

Autovrije Dag 23 september 2008

Rechtsboven: wethouders Marijke Vos en Wil

Codrington openen 'Amsterdams Hoofdnet Wandelen'.

Links boven en midden rechts: 'Wandelcentrum
Amsterdam' (informatiestand van Nemo).

Links midden: Nemo Meezingkoor en de net onthulde wandelwegwijzer.

Onder: Middeleeuwse theatergroep uit Kopaniec Polen speelt de Nieuwe Gijsbrecht

Ontdek Salland, de parel over de IJssel

Nemo Oud&Nieuwweek Hellendoorn Salland 28 dec. 2007 – 2 jan. 2008

Salland is het centrum van de provincie Overijssel, gelegen tussen de andere twee delen van Overijssel, de Kop en Twente. Grofweg ligt Salland in de stedendriehoek Zwolle-Deventer-Almelo. Het ligt hier ook precies in het centrum van de provincie wat hoogte betreft: tussen de lage (veen)weilanden van de Kop en de heuvels van Twente. Het landschap móet op die manier wel afwisselend zijn: heuvels, veengebieden, riviertjes, oude kanalen, bossen en weilanden. Salland heeft het allemaal, maar het heeft ook een overmaat aan onverharde paden, waarmee het een ideaal wandelgebied is. Dat wandelen gebeurt dan ook vooral over de 'bergen' in de regio en langs de rivieren en niet meer gebruikte kanalen.

De grens met Twente wordt gevormd door de Sallandse Heuvelrug. Dit is de benaming van de noord-zuid lopende gordel van stuwwallen tussen Ommen en Holten. Deze zogenoemde bergen zijn slechts enkele tientallen tot maximaal 80 meter hoog, maar door het plotselinge opdoemen uit het lage omringende land en hun bebossing maken ze toch een grootse indruk. De stuwwal ontstond door de als een bulldozer werkende ijsmassa's van de een na laatste ijstijd, ruim 100.000 jaar geleden. De bodem werd door de reusachtige ijslobben plaatselijk omhoog en opzij gestuwd. Het zand is door polaire stormen van de voormalige zeebodem hierheen geblazen. Over de heuvels loopt een uitgebreid stelsel van wandelpaden.

Een ander belangrijk wandelement in het landschap is het Overijssels kanaal, gegraven rond 1855 (als onderdeel van een groter stelsel van kanalen in dit gebied) tussen Twente en Zwolle. Het verloor in de jaren 1930 zijn betekenis door het graven van het Twentekanaal en werd in 1964 voor de scheepvaart gesloten. Sindsdien is het een verstilde wandelcorridor met veel onverharde oevers van oost naar west door Salland.

Een laatste structurerend (wandel)element, maar dan van zuid naar noord, is de rivier de Regge. Deze ontspringt op de hogere gronden van Twente en baant zich een weg naar Ommen, waar zij in de Vecht uitmondt. Vlak onder Ommen, tussen de Besthmener- en Archemerberg breekt de rivier door de Overijsselse stuwwal heen. De waterstand van deze regenrivier varieerde altijd sterk tussen zomer en winter. Door het brede dal meanderde de Regge heel erg, maar in de 20ste eeuw is deze 'genormaliseerd'. Tegenwoordig poogt men de rivier weer meer te laten meanderen. De Regge is altijd belangrijk geweest voor de scheepvaart en voor de afwatering. De laagte tussen de stuwwallen bleef echter lang een slechte afwatering houden. Oostelijk van de Regge ontwikkelde zich bij Hellendoorn zelfs een uitgestrekt veenmoeras, het Wierdense Veld, een restant van het langgerekte hoogveengebied tussen Twente en Salland.

Het is een belangrijk broed- en foerageergebied voor vogels en ook de adder komt hier nog voor. Het gebied heeft erg geleden onder verdroging, maar om de terugkeer van levend hoogveen te bewerkstelligen is een vernattingsprogramma gestart.

Heel Overijssel, dus ook Salland is bezaaid met Havezathen. Dit zijn landgoederen, bestaande uit land, een hoofdgebouw en bijgebouwen. Ze waren de zetel van de machtige en rijke Overijsselse landadel, die bestond uit leenmannen van de bisschop van Utrecht. De belangrijkste (delen van) Havezathes aan of bij de Regge zijn: Duivecate, tussen Hellendoorn en Nijverdal; een oud landgoed, lang bewoond door een Deventer geslacht. De laatste hiervan werd in 1863 op mysterieuze wijze vermoord.

Schuilenburg, boven Nijverdal. De ooit belangrijke havezathe werd voor het eerst genoemd in 1125. Hij werd afgebroken rond 1775 en de watermolen werd kort na 1800 buiten werking gesteld. Enkele resten bleven, zoals het bouwhuis en wagenschuur. De slotgracht is in 1998 weer uitgegraven.

Kasteel Eerde, bij de Bestmenerberg onder Ommen. De havezathe werd al in de 14de eeuw genoemd, maar het huidige huis dateert uit 1715. Onder andere Krishnamurti en de Quakers waren hier gevestigd. Het landgoed is eigendom van Natuurmonumenten en heeft baroktuinen. Verderop liggen akkers, weiden en bosjes op de glooiende Heerder Esch.

Het Laer in Ommen. De havezathe dateert uit de 13de eeuw, maar het huidige gebouw is uit de 17de eeuw. In 1932 is het overgenomen door de gemeente Ommen voor een representatieve functie. Het huis heeft in de omgeving een ijskelder die wordt bevolkt door een kolonie vlermuizen.

Verdere interessante culturele elementen in het gebied: Hancate, op de doorsnijding van de Regge door het Overijsselsch Kanaal. Het water van het kanaal wordt op deze plaats met een duiker onder de vistrap geleid. Een tweede duiker leidt het water van de Regge weer onder het kanaal door.

Nijverdal textiel fabriek. De fabriek is opgericht in 1836 door de Engelsman Thomas Ainsworth, die ook Nijverdal stichtte. De oudste nog bestaande delen staan onder de hoge schoorsteenpijp. Ainsworth overleed in 1841 in de nabijgelegen havezathe Eversberg. Besthmenermolen, onder Ommen. Een rietgedekte belt koren molen uit 1862. Hij was tot 1950 in gebruik en is in 1995 uitwendig gerestaureerd. Nu is er een natuurinformatiecentrum gevestigd.

Salland, je blijft lopen!

Vincent Rottier

Nemo Wandelweken naar de bergen van Nederland en Polen!

wandelen van oud naar nieuw

- * met Mathilde naar Wijlre - Zuid Limburg
28 dec. 2007 - 2 jan. 2008
- * met Vincent en Ineke naar Hellendoorn - Salland
28 dec. 2007 - 2 jan. 2008
- * met Peter en Machiel naar het Reuzengebergte
Nemoland Polen 26 dec. 2007 – 3 jan. 2008

In plaats van de oud/nieuwdrukke in de stad: eeuwenoude voetpaden door Zuid-Limburgse heuvels, op ontdekkingstocht door de Sallandse bergen of het Reuzengebergte ontdekken! Heuvels, beken, kloosters, kerken en dorpscafés bieden bezinning en inspiratie om er weer een jaar tegenaan te kunnen. Geen luxe hotel-arrangementen, maar eenvoudige en sfeervolle groepsaccommodaties.

De opzet van beide weken is hetzelfde: elke dag wandelingen van 15/20 km (of korter) op onverharde paden. Gezond en lekker (ook vegetarisch) eten en veel vrijheid om je eigen programma te maken.

Oud&Nieuw in het Poolse Reuzengebergte

Wandelen met verhalen in Nemoland Polen 26 dec 2007 - 3 jan 2008 9 dagen (of korter)

Nemoland in de Poolse winter is een bijzondere belevenis voor mensen die van wandelen, avonturen en verhalen houden. In Nederland is dat niet meer mogelijk; een week lang bivakkeren bij een houtvuur in een omgeving waar het echt stil en (>s nachts) echt donker is. In een ongerept en verruigd landschap, dat in het winterlicht verandert in een decor van eeuwenoude verhalen en mythen. Daar ligt Nemoland, precies op de overgang van een groot bergachtig natuurgebied en een oud kleinschalig boerenlandschap, met veel schilderachtige dorpen. Overal zijn voetpaden en wildsporen.

We gaan veel muziek maken, verhalen vertellen, brood bakken en wanddoeken weven, zoals de boeren hier al eeuwenlang de winters doorbrachten. Overdag gaan we de plekken van de verhalen opzoeken; de betoverde bronnen, bergtoppen, kapellen en ruïnes die nog steeds hun magische betekenis uitstralen. Vorig jaar hebben we zelf een verhaal gespeeld en gefilmd. Misschien gaan we dit jaar weer een verhaal uitbeelden. Daarom hopen we dat deelnemers veel inspiratie meenemen! We gaan de Poolse sfeer opsnuiven. Letterlijk. Regelmatig eten we bij Poolse boeren en kunstenaars uit de buurt, die de heerlijkste Poolse gerechten klaarmaken. Ook nodigen we onze Poolse vrienden uit, die met ons muziek komen maken.

Het is geen survivalweek, want alle normale voorzieningen zijn aanwezig. Er zijn kamers (met verwarming) en slaapzolders, warme douches en elektra. Maar omdat we helemaal op onszelf zijn aangewezen, zoeken we mensen die van pionieren en gezelligheid houden. Voor warmte moet je eerst hout zagen en dat geldt voor alles. Er zal af en toe wat geklust moeten worden om alles goed te laten lopen. Daarom verwachten we dat je ook af en toe meehelpt. Het is geen week voor mensen die een geheel verzorgde vakantie willen.

Er is geen vast programma. We komen van tevoren bij elkaar om te kijken wat iedereen wil. We kunnen als groep wandelen, of je kunt alleen bergwandelingen maken. Alles is mogelijk. Het is handig om van tevoren goede afspraken te maken. Bijvoorbeeld over de reis, het meenemen van muziekinstrumenten, cd's, spelletjes enz. Het aantal deelnemers is beperkt omdat er in de winter beperkte huisvesting is. Het weer is niet te voorspellen, omdat het klimaat hetzelfde is als bij ons, alleen wat extremer. Er is niet altijd sneeuw. Prijs afhankelijk van gebruikte voorzieningen. Richtprijs 270 euro p.p. all in, excl. vervoer. Begeleiding: Peter en Machiel.

Wandelen in Zuid Limburg

Nemo Oud&Nieuwweek Wijre Zuid Limburg 28 dec. 2007 – 2 jan. 2008

Wijre is ontstaan als nederzetting bij een waterkasteel aan de Geul, het tegenwoordige Kasteel Wijre. De oudste vermelding is uit 1040. De plaatsnaam gaat terug naar het Latijnse 'Villare' dat 'tot een landgoed behorend' betekent, en dateert uit de Frankische Tijd. Wijre was tot 1794 een Vrije Rijksheerlijkheid binnen het Duitse Rijk. Vandaar ook de Duitse adelaar in het wapen van Wijre. De Watermolen van Wijre bestond al in 1275. De tegenwoordige korenmolen met dubbel onderslagrad stamt uit 1776. Het was een banmolen, de inwoners van de Heerlijkheid Wijre waren verplicht om hun koren op deze molen te malen.

Niet ver van Wijre ligt het dorpje Eijs. De plaatselijke IVN-werkgroep heeft hier een rondwandeling uitgezet langs wegekruisen en kapellen. De wandeling is 10 km en loopt langs maar liefst 18 wegekruisen en kapellen.

Wegkruisen staan meestal op kruispunten van wegen. Waarschijnlijk zijn ze geplaatst omdat deze plekken heel vroeger al bijzondere offerplaatsen waren. Het kruis verdringt op die plaatsen als het ware het heidense offer, als teken van kerstening van de streek. Paus Leo III (795 - 816) waarschuwde herhaaldelijk tegen dit heidense gebruik en gaf opdracht om op de bestaande offerplaatsen kruisbeelden te plaatsen of kapellen te bouwen. Het kruis dat de steenhopen moest verdringen, moest het oude op waardige wijze vervangen. De gestapelde stenen tafels bleven bewaard en voorzien van een nis, om een kruis in te plaatsen. Ze werden versierd met allerlei godsdienstige voorstellingen. Wel werd er een ruimte opengelaten, om het idee van offerplaats te behouden. In 1794 moeten, onder de Franse overheersing, was Nederland een Republiek en moesten alle kruisen verdwijnen. De huidige wegekruisen zijn dus van latere datum, maar staan nog op de oorspronkelijke heidense offerplaatsen.

Tegenwoordig staan de kruisen er om uiteenlopende redenen. Als devotiekruis, vaak met een tekst of gebed dat de zegen over de bewoners van een dorp afsmeekt. Er zijn memoriekruisen, die herinneren aan blijde gebeurtenissen of een noodlottig voorval, een ongeluk of een moord. Missiekruisen herinneren aan een bezoek van een missionaris. Hagelkruisen moeten het gewas beschermen tegen onweer- en hagelschade en natuurrampen. Deze kruisen vormen vaak het keerpunt van processies.

Het dorpje Wittem is bekend vanwege de bedevaarten naar het plaatselijke klooster van de redemptoristen. Jaarlijks trekken zo'n 200.000 pelgrims naar het klooster om er een kaarsje op te steken voor de Heilige Gerardus, een eenvoudige

kloosterbroeder uit Italië. Hij betekende veel voor de arme mensen en heeft maar kort geleefd. Het Gerendal, niet ver van Valkenburg, is een uniek natuurgebied in een prachtig droogdal. Vanwege de gevarieerde kalkbodem groeit er zowel in de bossen als de graslanden een groot aantal kalkminnende planten. Na de bloei van de meest kwetsbare planten, worden de graslanden begraaasd door limousinkoeien, dat door Staatsbosbeheer en de stichting Zeldzame Huisdierrassen als bijzonder ras in stand wordt gehouden. Bij de oude boerderij 'De Gerndalshoeve' ligt een oude schaapsput uit 1550. De poel bij de put was vroeger een drinkplaats voor het vee, en is van grote waarde voor landschap en natuur. Hier staat ook een wegekruis, met het opschrift: Gaank mer wiejeren maak andere bliejer. Ga maar verder en maak anderen blijer.

Tussen Valkenburg en Schin op Geul, hoog oven kasteel Schaloen, boven op de Schaelsberg, ligt kapel de Kluis, waar twee eeuwen lang vrome kluzenaars hebben gewoond. De houten werktuigen boven de poort zijn martelwerktuigen die verwijzen naar het lijden van Christus. Het stamt uit 1688 en is sindsdien in gebruik als Hermitage, kluis. Het werd uit mergel opgetrokken in opdracht van de Heer van het kasteel Schaloen. Tot 1939 werd deze kluis bewoond door kluzenaars. Broeder Lutgerus was de laatste kluzenaar.

Onder aan de berg staan 'De Drie Beeldjes', met oa een beeltenis van Sint Rochus, waaraan een interessante legende verbonden is, die we natuurlijk gaan vertellen als we er langs wandelen. Wandeling van Wijre naar Valkenburg, via het Gerendal, langs de Kluis en de Drie Beeldjes.

Dwars door het Geuldal loopt natuurlijk de Geul, een prachtige meanderende beek. De Geul wordt gevoed door 130 zijbeken, waaronder de Terzieterbeek. De Geul heeft het karakter van een bergbeek, het water stroomt zeer snel vanwege het grote hoogteverschil. Bovendien wordt de beek gevoed door oppervlakkige stroompjes die langs de hellingen naar beneden lopen. Het meanderende water zorgt voor steile buitenbochten. Soms stort er een stuk oever in het water. Er loopt een wandeling langs de Geul naar Epen.

Krijt is de wetenschappelijke naam voor mergel of kalksteen. De plateaus van Margrate, Perheide, Vijlen en Bahneheide vormen het Krijtland van Limburg. In de van oorsprong vlakke land hebben zich rivieren en beken diep ingesneden. Het landschap is een uitloper van de Ardennen, de bodem maakt deel uit van een lössgordel die zich uitstrekt van Noord Frankrijk tot ver in Oost Europa.

Mathilde Andriessen

Kinderen slachtoffer van het 'natuurtekortsyndroom'

'Huisarrest' voor kinderen' door Jan van Boeckel

De wetenschapsjournalist Richard Louv trok tien jaar lang kriskras door Amerika en onderweg sprak hij met pedagogen, milieuactivisten, ouders, kinderen, studenten, onderwijzers, wetenschappers en religieuze leiders. Daarbij bleek dat de babyboomers waarschijnlijk de laatste generatie vormen die in hun jeugd vrijelijk in het bos zwierven, het riviertje achter hun huis onderzochten of op open stukjes land hutten bouwden. Kinderen van na 1980 horen zelden nog "ga eens buiten spelen". Kinderen spelen nu een kwart minder buiten dan nog maar twintig jaar geleden; toen kwamen ze zonder toezicht tien keer zo ver van huis als nu.

De huidige generatie kinderen heeft nauwelijks nog directe eigen ervaringen met de natuur. Dat komt door de uitbreiding van steden waar geen niemandslandjes meer zijn. Doordat veel ouders de natuur zijn gaan zien als een gevaarlijke plaats waar mogelijk vreemden rondzwerven die hun kind kwaad kunnen doen. Doordat er in het onderwijs steeds minder aandacht is voor praktisch natuuronderwijs in de buitenlucht. En doordat ouders, tenslotte, zelf vaak zo'n druk leven hebben dat er ze nauwelijks aan toekomen om met hun kinderen naar buiten te gaan.

Al deze factoren dragen ertoe bij dat kinderen verschijnselen vertonen van wat Louv het natuurtekortsyndroom noemt. Hij introduceert het begrip om de verschijnselen te beschrijven die voortkomen uit het gebrek aan contact met de natuur. Zo meent Louv dat de toename van het aantal

jongeren met symptomen van ADHD en met overgewicht hier mee te maken heeft. Het gebrek aan contact met de natuur van jongeren heeft ook nadelige consequenties voor hun creativiteit en nieuwsgierigheid. Ze hebben nauwelijks kennis van de lokale flora en fauna, leggen minder respect voor de natuur aan de dag, en hebben minder het gevoel deel uit te maken van een groter geheel. Gelukkig is er ook iets te doen aan dit natuurtekortsyndroom. De remedie is kinderen opnieuw voor de natuur te interesseren en mee naar buiten te nemen. Wetenschappelijk onderzoek laat zien dat kinderen veel baat hebben bij het opdoen van concrete natuurervaringen: gevoelens van angst en depressie worden getemperd, hun besef van eigenwaarde wordt versterkt, hun nieuwsgierigheid en hun creativiteit nemen toe, en hun gevoel van verbondenheid met de natuur en de naaste omgeving wordt versterkt.

Meer lezen

Het laatste kind in het bos. Hoe we onze kinderen weer in contact brengen met de natuur, door Richard Louv
Vrij spel voor natuur en kinderen luidt de titel van het boek waarin de auteurs, Marianne van Lier en Willy Leufgen, je deelgenoot wil maken van hun langdurige zoektocht naar inspirerende projecten in binnen- en buitenland. Daarnaast willen zij je door middel van dit rijk geïllustreerde boek kennis laten maken met de talrijke mogelijkheden om alle denkbare educatieve buitenruimte op een heel andere manier in te richten en te gebruiken dan we tot nu toe om ons heen waarnemen.

BEN HELEMAAL OM VOOR POLEN

Tja en dan denk je Polen? Hallo, waarom niet naar Frankrijk, Noorwegen of Spanje. Polen, is dat wel aantrekkelijk? Zijn er geen beren op de weg, of weet ik veel. Dan denk ik, ik weet niet veel van Polen. En voor je het weet, heb je een boeking gedaan. Voor het geld hoef je het niet te laten, overnachting en eten bij boeren en kunstenaars kost praktisch niets. Maar ja, hoe kom ik daar? Nu, gewoon opgeven voor het Nemobusje of met eigen vervoer. Is het ver weg? Nee, Spanje en Zuid-Frankrijk zijn verder weg. Ja maar? Niks ja maar, rijden met die hap, gewoon in een dag. Met nog twee passagiers, waarvan een opgepikt in Amsterdam. Jaime is de geweldige verteller uit Peru, een vaste medewerker van Nemo, en een passagier opgehaald in Deventer. In Deventer zie ik een man bij het station staan met met een rugzak zo groot, dat ik denk: Hallo Fred, is de oorlog uitgebroken?!" Fred gaat alsof er niets aan de hand is achterin zitten, ik denk:

"We hebben een een dominee aan boord die alleen een boekje gaat lezen". Maar Fred verandert als er twee gestrande dames achterin komen zitten, overal komt eten te voorschijn(voorheen hebben we nog geen kruimel gehad), druiven, chocola, koek, noem maar op, het is toch nog geen kerst. Maar het wordt alleen maar gezelliger en uiteindelijk blijkt Fred geen dominee te zijn maar een gezellige prater uit Oss. Kom op boys, de zonnebril op en rijden maar, onderweg heb ik me nog geen minuut verveeld. De afstand is circa 950 kilometer. En dan komt Polen in zicht, eerst denk je: "Tja wel wat anders dan in Nederland, geen rijtjeshuizen en geen flats met doorzonkamers. Ik denk, gewoon terugschakelen naar de eerste versnelling, en laat het sprookje Polen maar op me af komen, met huizen die in Nederland gewillig van de hand zouden gaan. Opknappen dan? Niets ervan, gewoon zo laten staan en foto's maken voordat het hier ook een

geciviliseerde maatschappij wordt. Voor je het weet kom je in Nemoland aan en dan denk je: Wat ruik ik nu?" Soep of een houtkachel, het zijn beide. We worden verwelkomd door Marjan en Gert Jan, gasten die er al een week zijn We schuiven aan in een verbouwd bijeenkomstvertrek en eetkamer voor de warme soep. Het heeft wel wat denk ik, met wat behang, verf en gipsplaten. Niets ervan! Geen gipsplaten, gewoon om je heen kijken en zien hoe je voorgangers met veel liefde en geduld sfeer hebben gemaakt. Dan komen er nog twee dames op eigen gelegenheid aan, Gezellig en spontaan alsof ze van Amsterdam naar Hilversum hebben gereden. Later komen ook de vaste medewerkers van Nemo binnen. Een fles wijn wordt open getrokken en er wordt getoost op welkom Polen. Ik ben helemaal om en denk "dit wordt een gezellige week".

Jos de Puysseleire

Vilten en wandelen in het Reuzengebergte

Viltworkshop Nemoland Polen 31 mei - 8 juni 2008 - 9 dagen

Nemo organiseert een viltworkshop op een unieke locatie met een gevarieerd programma:

's Ochtends viltworkshop. Er wordt gebruik gemaakt van wol van de eigen schapen en van schapen van boeren uit de omgeving. Ervaring is beslist niet nodig, in deze week kun je al een behoorlijk werkstuk maken.

's Middags excursies naar boeren en de schapen waar de wol vandaan komt, en wandelen in de omgeving. Bezoek aan een wevershuis en het streekmuseum in Jelenia Góra met een historische weefkamer.

Docent Erica Rietema. Organisatie: Mathilde Andriessen (Nemo). Reissom € 350,- all in. excl. reis Nemobus € 120,- retour.

Erica Rietema heeft ruim 30 jaar lesgegeven in het basis -en middelbaarberoepsonderwijs o.a. in handvaardigheid en textiele werkvormen. De laatste 5 jaar heeft ze zich gespecialiseerd in het wolvilten, volgde masterclasses en maakte reizen naar Nieuw Zeeland, Kirgistan en Turkije om daar de verschillende manieren van werken met vilt te bestuderen en praktisch te leren doen.

Nemoland is een bijzondere belevenis voor mensen die van wandelen houden in een ongerept en verruigd landschap. Daar ligt Nemoland, op de overgang van een groot bergachtig natuurgebied en een oud kleinschalig boerenlandschap, met veel schilderachtige dorpen. Overal zijn voetpaden en wildsporen. We gaan niet alleen vilten en wandelen,

maar ook de Poolse sfeer opsnuiven. Letterlijk. Regelmatig eten we bij Poolse boeren en kunstenaars uit de buurt, die de heerlijkste Poolse gerechten klaarmaken.

In de streek (Silezië) is van oudsher vlas verbouwd en tot linnen geweven. In de regio van Nemoland staan nog vele wevershuisjes en in elk museum staat wel een weefgetouw. Behalve het weven, werd er ook veel gewerkt met schapenwol. In de Karpaten, ook in Zuid Polen, worden nog steeds vilten hessen gemaakt.

Het wandelcentrum Nemoland is project voor duurzaam toerisme en dorpsontwikkeling in zuidwest Polen, op een eigen natuurterrein van 30 ha. Behalve een natuurcamping zijn er verschillende gastenverblijven (caravans, slaapzolders, kamers, blokhuut), een centrale ontmoetingsruimte met kampvuurplek, een theater en het verhalencentrum. Sinds 2007 is er ook een ambachtencentrum voor workshops. Het weefgetouw staat er al en de ruimte werd geopend met een viltworkshop.

Wandelen met Chaucer naar Canterbury

*Thanne longen folk to goon on pilgrimages
And palmeres for to seken straunge strondes*

To ferne halwes, kowthe in sondry londes

And specially from every shires ende to Caunterbury they wende

Vanaf de twaalfde tot de vijftiende eeuw gebeurden er talloze wonderen bij de tombe van Thomas-a-Becket in de kathedraal van Canterbury. Dat bracht enorme aantallen pelgrims op de been die in heel Engeland hun sporen nalieten. De middeleeuwse dichter Geoffrey Chaucer heeft de verhalen opgeschreven van pelgrims die van Londen naar Canterbury op weg waren. Anneke Hesp heeft deze middeleeuwse route van Londen naar Canterbury verkend en er een meerdaagse wandeling van gemaakt, speciaal voor Nemoleden.

De wandeling voert door de bossen en boomgaarden van Kent, langs hopvelden op de heuvels en stille dorpjes met eeuwenoude pubs. Vooral in de maanden april en mei zijn de bloesems van de boomgaarden en de ontluikende natuur van Kent een grote attractie.

Den groepsreis met begeleiding van Anneke Hesp van 8 - 13 april is reeds volgeboekt, maar als je interesse hebt voor zo'n tocht, geef het wel even door. Er is ook een individueel wandelarrangement mogelijk op basis van openbaar vervoer, wandelen en verblijf in 2 hostels en 3 bed-and-breakfast-mogelijkheden.

Per dag ongeveer 15 km lopen. Ook zijn er delen van de route te overbruggen met de bus.

Het boekje met alle praktische informatie over het vervoer ernaar toe, routekaartjes en routebeschrijving, is verkrijgbaar bij Nemo voor € 35,- Ook met dvd's met beeldmateriaal van de BBC over een soort moderne pelgrimages, aan de hand van de wandeltocht van Chaucer.

Bekijk ook de site: walkingwithchaucer.nl.

Open brief van een fietswandelaar

John Eberhardt
"fietswandelaar"

Ingezonden

Al dertig jaar behartigt een vaste ontwerpersgroep de belangen van recreatieve fietsers, door het padenaanbod te verbinden tot routes langs rustige wegen en die te publiceren via geëigende kanalen, vooral in samenwerking met toeristische uitgevers zoals ANWB, Dwarsstap, Fietsplatform en Buijten & Schipperheijn. Tot dusver hebben ook de belangenbehartigers in deze kringen meer nadruk gelegd op routes dan op aanleg van paden: in de behoefte aan recreatie en gezonde beweging van 7 miljoen regelmatige en 7 miljoen incidentele fietsers moet immers vandaag worden voorzien met de paden en wegen die vandaag bestaan. De gemiddelde lengte van de ritten, cirka 35 km, maakt het overzien van deze verkeersbewegingen ook bij voorbaat tot een bovenlocale aangelegenheid. Een aantal mensen uit uitgeverij, grote gemeentes, recreatieschappen, waterschappen, natuurbeschermers, fietspadverenigingen en belangenverenigingen van wandelaars is de laatste jaren tot het inzicht gekomen dat alle inspanningen om routes beter bekend te maken, zelfs met netwerkbewegwijzering, het verlies aan recreatiemogelijkheden door toename van het autoverkeer, sluiten van overwegen, functieverandering van het platteland, verstedelijking, onnodige belangenscheiding, enzovoort, niet kunnen compenseren, en ook onvoldoende basis voor de toekomst bieden.

Locale of provinciale plannen voor nieuwe aanleg van paden uit de jaren '70 zijn soms nog steeds actueel, of misschien meer dan toen. Bovenstaande dossierlijst is een mengelmoes van paden die bestekklaar zijn en paden die bij voorbaat tegenstand zullen oproepen, met name omdat ze wandelaars met wielen gelijke rechten geven als wandelaars te voet. Waar draait het om? In deze regio zijn zeer grote aangesloten gebieden en grote infrastructuur nergens te kruisen voor recreatieve doeleinden, dat geldt met name voor Schiphol, het Noordzeekanaalgebied en het Amsterdam-Rijnkanaal, in mindere mate ook de kleine wateren, de snelweg A2 en secundaire wegen. De gebieden die overblijven voor de recreant zijn niet optimaal ontsloten, de routes naar oeververbindingen zijn niet recreatief aantrekkelijk, en de recreatieve lussen die wel mogelijk zijn, zijn veelal te groot. Hierdoor wordt de recreant gedwongen om een aantal kilometers als recreatieforens langs drukkeren wegen te rijden, de fiets op de auto te binden, autowandelaar te worden of achter de bus te blijven.

De met bovenstaande weblinks cartografisch geïllustreerde verbindingen hebben gemeen dat ze nieuwe lussen mogelijk maken, waarlangs de recreant de weg nauwelijks moet delen met ander verkeer. De tijd is rijp voor zulke grote projecten: wanneer de gezamenlijke belangen van fietsrecreanten, wandelaars, natuurbeschermers niet worden ingezien en die belangen tegen elkaar worden uitgespeeld, dan zal de toekomst voor een groeiende bevolking er beslist minder wenselijk uitzien dan wanneer de belangen gebundeld worden. Het delen van belangen, desnoods in de tijd (paden gesloten in het broedseizoen, 's winters fietsers bij gedogen, 's zomers wandelen als nevengebruik, enz.) levert solide bestemmingen op, waar de samenleving over honderd jaar ook nog profijt van heeft. Omdat het niet gaat om plannen maar om paden, nodigen wij geadresseerden uit om de weblogs die rond ieder dossier geopend zijn, te bezoeken en met elkaar via de reactieknop uit te vechten hoe en wanneer de paden gerealiseerd kunnen zijn. Met vriendelijke groet,

namens de ontwerpersgroep binnen de voetfietspadenstichting i.o.,
Zie <http://padenstichting.blogspot.com/>

Mijn grootste problemen zijn de fietsers. Graag zou ik enige situaties willen aanklagen. Ik zit nu in de nieuwe bibliotheek. Voor de bibliotheek is een grote voetgangersruimte die meer en meer ingenomen wordt door geparkeerde (en rondrijdende) fietsen. Dit terwijl er vele borden staan met de tekst: "Geen fietsen plaatsen, gratis bewaakte fietsenstalling". Het gaat hier de zelfde kant op als in de Jodenbreestraat. Hier wordt de brede wandelpromenade volkomen ingenomen door fietsen. Overdag is de enige doorgang iets omhoog lopen langs de winkels. Een analoge situatie doet zich voor bij de Pathébioscoop aan het begin van de Vijzelstraat; hier is het 's avonds moeilijk lopen vanwege de geparkeerde fietsen. En dit ondanks het bord: "fietsen worden verwijderd" Is het zinvol om naast de acties die jij gaat nemen ook een klacht in te dienen bij de gemeente en/of de politie? Zo ja, waar dien ik me dan toe te wenden? Naast deze actiepunten ben ik bereid me op een andere manier in te zetten voor de wandelaar. Graag hoor ik van jou wat mijn opties zijn. Een vriend van mij werkt in het archief van de gemeente Amsterdam. Alle projecten met rijks subsidie passeren zijn bureau. Het viel hem op dat van de vele subsidiemogelijkheden voor wandelprojecten er vrijwel niets aangevraagd is. Er is dus een ruime mogelijkheid om projecten voor te stellen ter verbetering van de wandelsituatie. Dit laatste zeker in het kader van het milieu waarbij de wandelaar het natuurlijk duidelijk wint van de fietser!

L.V.

Boeken, boeken, boeken

Westerpark. Barren, Sparren en Koperen Knopen, door Ton Heijdra

In dit boek beschrijft Ton Heijdra de boeiende geschiedenis van dit stadsdeel. Van de wandelingen van Rembrandt over de Spaarndammerdijk rond 1650 tot het massaal kraken van woningen en de komst van de stadsdeelraad aan het eind van de vorige eeuw. Het boek is te koop voor €17,95. Uitgeverij René de Milliano.

Magie langs de IJssel. Ontdek de verborgen geschiedenis van de Hanzesteden, door Dick van den Dool.

Een wandelgids langs spirituele plekken in in Doesburg, Zutphen, Deventer, Hattum, Zwolle, Hasselt en Kampen. Op al die plekken is te zien dat onze voorouders een sterke band hadden met de natuur en de kosmos en dat dat een rol speelde bij de aanleg van een straat of de bouw van een kerk, kasteel of raadshuis. De meeste van de in de middeleeuwen gebouwde kerken en kastelen staan op, wat hij in zijn boek noemt, 'oerpunten' ofwel plekken met een positieve energie, die ooit door priesters of Druïden ontdekt zijn. In het boek staan tot in detail de leukste en interessantste 'oerplekken' aangegeven waar de wandelaar mogelijk inspiratie, kracht, uitstraling en vibratie kan voelen.

Koken uit je rugzak. Een handboek voor hongerige wandelaars en kampeers.

Vol praktische informatie over eenvoudig koken onderweg. Hoe maak je een vuurtje, maar ook over de spiritusbrander. Hoe houd je vers eten zo lang mogelijk goed, en meer dan 80 eenvoudige recepten. Ook handig in de keuken van je volkstuinhuisje. Uitgeverij Gottmer.

Twaalf maanden in de tuin.

Per maand krijg je adviezen wat je moet doen in je tuin. Ook voor de moestuin. In december spit de moestuin voor de vorst, dan kan de vorst de kluiten breken voordat het voorjaar begint. Snoei te hoge rozenstruiken tegen windschade. Een handig boekje voor de wat onzekere tuinder. Er zijn ook tuinders die vinden dat je het hele jaar door kunt snoeien, als je het maar met zorg en aandacht doet. Uitgeverij Terra Lannoo

De mooiste bergwandelingen van Nederland.

In het boekje worden 13 'bergwandelingen' beschreven. Iedere route is voorzien van een goede beschrijving, een topografisch kaartje, een hoogteprofiel en een sfeerschets. Routewerk www.routewerk.nl

Wandelboekhandel Jacob van Wijngaarden en Pied à Terre zijn gefuseerd. Het adres is nu Overtoom 135-137 tel. 020 627 44 55 e-mail : info@jvw.nl, www.jvw.nl

Het Amsterdamse Bomenboek

Het boek geeft een uitgebreid overzicht van de bomen in Amsterdam. Behalve de soorten, de groei- en bloeiwijzen, ook aandacht voor de historische verbanden. Waarom staan er op de grachten iepen? Waarom staan er op de Keizersgracht linden? Maar vermelding in het boek geeft geen garantie op voortbestaan. De Monumentaaliep van Domela Nieuwenhuis, ook vermeld in het boek, is op 26 november 2007 omgehakt! Hij zou ziek zijn. Net als de witte paardenkastanje van Anne Frank. De iep werd hier in de 30 er jaren geplant, naast het beeld van de socialist Ferdinand Domela Nieuwenhuis, bekend van de Droomwandeling van Nemo en als beeld bij het Nemokantoor in het Westerpark. Geen mens heeft zich bekommerd om deze historisch waardevolle iep. Als het om Anne Frank gaat is geen boom te hoog en stormen de emoties. Uitgeverij Atlas. Geschreven door Eddie Blankers en Louis Stiller.

Bas Lubberhuizen

Uitgeverij Bas Lubberhuizen is gevestigd op het Singel vlak bij het Spui en de vroegere winkel van Pied à Terre. Bas heeft nu ook een eigen boekhandel geopend. De uitgeverij geeft veel boeken uit over Amsterdam en een serie met literaire wandelingen. Spectaculaire aanbiedingen

- Diverse fotoboeken van Amsterdam van € 24,90 nu voor € 7,50
- De begraafplaatsen van Amsterdam van € 29,50 voor € 7,50
- Stadse beesten van € 22,90 voor € 7,50
- Stadsatlas Amsterdam van € 29,90 voor € 15,-
- Amsterdams Grachtenboekje voor slechts € 5,-
- Videobanden Historisch Amsterdam in Beeld voor slechts € 2,50

De Begraafplaatsen van Amsterdam.

Het boek beschrijft de geschiedenis van de 30 nog bestaande begraafplaatsen in Amsterdam. Ze worden allemaal uitgebreid beschreven, met aandacht voor de geschiedenis en de karakteristieken van elk kerkhof. De groten, zoals de Nieuwe Ooster en Zorgvlied, maar ook het kleine Huis te Vraag aan de Schinkel, en Barbara in het Westerpark. Allen met prachtige foto's.

Begraafplaatsen zijn oases van rust, voor de bewoners maar ook voor wandelaars. Net als volkstuinen. Daarom organiseert Nemo ook in 2008 weer wandelingen over Volkstuinen, met een bezoek aan tuinen van Nemoleden, en ook aan begraafplaatsen. Data volgen in het maartnummer van de Vrije Wandelaar.

Mathilde

Er is geen weg terug, de bestemming is onzeker, het weer is belabberd, er is geen pad, geen leider, het routekaartje is doorweekt. Maar wat een zee van licht en ruimte!

Nemo wenst alle wandelaars
een gelukkig 2008, en veel wandelplezier!

天

Het Chinese karakter voor de hemel (op aarde).
Volgens het Tao van het Hemelse Pad ligt de kracht van de hemel op het laagste punt,
in het geringste, het naamloze en het meest nutteloze.

foto Peter Buijsman Nemoweekend Schiermonnikoog

Wandeling van Broek in Waterland naar Watergang

10 km. Wandeling onder de rook van Amsterdam door schitterend Waterland, over grasdijken met vele bruggetjes en overstapjes. Niet toegankelijk in het broedseizoen van 15 maart tot 15 juni.

Het kan nat en modderig zijn.

Openbaar Vervoer: vanaf Amsterdam CS bussen 111, 114, 115, 116, 118, naar bushalte Broek in Waterland Dorp, langs de Provinciale Weg. Duurt maar een kwartiertje. 4 strippen.

Op zaterdag 1 maart 2008 loopt Mathilde deze route en kan iedereen meewandelen, zie het wandelprogramma.

De Badkuiproute is tot stand gekomen in samenwerking met vier leden van de vereniging Agrarisch Natuurbeheer Waterland. De leden krijgen een vergoeding voor het beschikbaar stellen van een stuk weiland of grasdijk voor wandelaars en voor het beheer van overstapjes en bruggetjes.

Het natuurreservaat het Varkensland (Staatsbosbeheer), bevat licht brak water, waardoor er zoutminnende planten groeien. Het moeraszoutgras, waterpeper en zeebies. Grote aantallen weidevogels kunnen hier broeden, zoals de grutto en de Kieviet.

Broek in Waterland ontstond als een moeras- of broekdorp in het sappige hoogveen bij het stroompje de Enge Leet. De eerste pioniers groeven haaks hierop sloten om het metersdikke veenkussen te ontwateren en als akkerland te ontginnen. Eerst bouwden ze hun hutten midden in het land. Later in de Middeleeuwen, toen het hoogveen door het ontwateren meters diep ingeklonken was, verhuisden ze naar de hogere oeverwallen van de Leet. Een gouden plek, op een kruispunt van vaarroutes. Kooplieden, kapiteins en reders uit Amsterdam zochten later hier hun toevlucht. De prachtige houten huizen staan er nog.

routebeschrijving

Start van de wandeling bij de bushalte.

Ga door het tunneltje onder de Provinciale Weg door, naar de dorpszijde van deze weg. Dit is de Parallelweg. Volg de fietsbewegwijzering richting Overleek, Ipendam. Je volgt de blauwe stickers met de naam van de route: 'de Badkuiproute'. De route loopt rondom de diepgelegen polder de Noordmeer en daarna weer terug naar Broek in Waterland (6 km). Neem hier een kopje koffie.

Vervolg je weg over het Varkenslandpad, door natuurreservaat het Varkensland, naar Watergang (4 km).

Op de driesprong bij de kerk in Broek, ga je voor een wit gebouw rechtsaf naar het Varkenslandpad. Deze route is ook blauw gemarkeerd, maar voor de zekerheid ook een beschrijving.

Over een parkeerterreintje, over een grote overstap, naar rechts en meebuigen langs een houten hek. Rechts een houten bruggetje over, links over het weiland in de richting van een metalen hek. Rechtdoor tot een dwarsslot en dan links langs de rand van het weiland. Direct weer naar rechts over een overstapje bij een metalen hek. Linksaf langs de rand van het weiland. Bruggetje over en rechtdoor naar de hoek van het weiland..

Daar naar rechts langs een sloot. Linksaf de sloot over. Langs de rand van het weiland, 3 overstapjes, dan weer naar rechts. Hek over en links over de sloot. Rechtdoor 3 hekken passeren. Voor een houten hek rechtsaf langs de sloot in de richting van een bosje, het Marsbosje. Langs 2 banken en aan de andere kant van het bosje kom je uit bij een hoge voetbrug. Hier overheen en langs een breed water lopen. Steek een dwarsslot over en rechtdoor langs het brede water in de richting van het riet. Volg een voetpad alwaar rechtdoor door het riet. Weer over een houten voetbrug. Vlak voor de bebouwing kom je weer op een weiland, hier naar links dan weer rechts en een houten bruggetje over, weer links en een grote houten brug over. Op het klinkerweggetje naar rechts, de Dorpsstraat. Deze volgen tot voor de kerk. Na de witte ophaalbrug linksaf, de Kerkweg.

Aan het eind links naar de bushaltes Watergang Dorp.

Mathilde

Schilder mee met de Zondagschilders

Een aantal Nemoleden zijn al lid van het Centrum voor Beeldende Kunst, de Zondagschilders, op de Geldersekaade 101, maar niet iedereen kent het. Hier kun je elke dag les krijgen van beeldende kunstenaars die al meer dan 30 jaar lesgeven. Je kunt er tekenen, schilderen, boetseren, beeldhouwen of grafische technieken leren. De sfeer is heel prettig, er wordt goed lesgegeven en het lesgeld is laag omdat het een vrijwilligersorganisatie is. De lessen zijn toegankelijk voor beginners en gevorderden. Wij zijn op zoek naar nieuwe leden, vandaar deze oproep. Wie wil naast het wandelen wat meer creatief bezig zijn? Voor meer informatie kijk op de website www.dezondagsschilders.nl, of bel naar 020-6243933. Rita van Dijk (Nemolid en schilder bij de Zondagsschilders)

Slimmer Stappen

Leren zelfstandig (berg)wandelingen en/of trektochten te maken. Cursus voor wandelaars en klimmers.

Ook wel eens verdwaald in de bergen? Ook wel eens overvallen door noodweer nét op het moment dat u daar niet op gekleed was? Ook wel eens willen weten hoe het kompas precies werkt, of gewild dat u een beetje beter kon kaartlezen? De Nivon Bergsportgroep Amsterdam organiseert een cursus bergsport voor wandelaars én klimmers, die u voorbereidt op het maken van veilige tochten door het hooggebergte. Aan de orde komen onder andere kaart en kompas, tochtenplanning en het inrichten van een bivak. Theorielessen 11 maart - alpiene gevaren; 18 maart - weerkunde; 1 april - kaart & kompas I; 15 april - voeding; 22 april - kaart & kompas II; 20 mei - gezondheid; 3 juni - tochtenplanning; 17 juni - afsluiting en evaluatie.

De theorielessen worden gegeven op dinsdagavond van 20.00 uur tot 22.30 uur in de hut van Nivon Bergsportgroep A'dam, Marnixkade 2 te Amsterdam. Het volledige lespakket bestaat uit theorie en praktijk; de onderdelen zijn niet los te volgen. In 2008 bedraagt de prijs van de cursus € 150,-. Inbegrepen zijn: alle lessen (8 avonden, 2 weekends, 1 dag en 1 middag). Niet inbegrepen zijn: reis- en verblijfkosten tijdens de weekends en de kosten van het Nivon- lidmaatschap. Dat laatste is verplicht omdat wij onderdeel van Nivon zijn.

Meer informatie: www.slimmerstappen.com

Jeroen Bosch

Geblogt:

wandelen door de nevel

zo stel ik mij dat nu even voor:

banjeren en dat is:

bijvoorbeeld

zonder teveel zorgen wandelen

wanjelen en waggelen

orgelen en zorgelen

beneveld door de geur van de herfst

geherfst door de keur van de nevel

het ultieme gelukzagen

het multieple gelukvragen

zoek verloren de hoepel van de wind

en je vindt op dit pad

fluitend geneurie

kuier en kraai

kiezels uit het heugen

heugels uit dit kiezen

dit heugen haast zich langzaam hijgend

dit heigend langzaam heugen

milano strut 2007

WANDELPROGRAMMA WINTER/VOORJAAR 2008

ELKE ZONDAG

* dagwandeling van ca. 20 km. met Nemobus

ELKE MAAND

* **korte zondagwandeling** van 15 km. met Nemobus o.l.v. Mathilde

16 dec 27 jan 24 feb 30 mrt 20 apr 25 mei 29 juni Extra: za. 1 maart

* **openbaar vervoerwandeling** met Alies ca 15 km. op zaterdag vertrek
Amsterdam CS € 4 22 dec 26 jan 16 feb 22 mrt 26 apr 17 mei

WANDELWEEKENDS

* Paasweekend Ootmarsum 22 – 24 maart

* Meddo Achterhoek 12 – 13 april

* Hemelvaartweekend Gasselte 1 – 4 mei

* Pinksterweekend Ardennen 9 – 12 mei

* Schiermonnikoog 20 – 22 juni

WANDELWEEKEN

* Nemoland Polen Oud/Nieuw 26 dec 2007 - 3 jan 2008

* Zuid Limburg Oud/Nieuw 28 dec 2007 - 2 jan 2008

* Salland Oud/Nieuw 28 dec 2007 - 2 jan 2008

* Wandelreis Chaucer Londen-Canterbury 8 – 13 april

* Nemoland Polen voorjaarsreis 26 april - 4 mei en 4 -12 mei

* Workshop Vilten Nemoland Polen 31 mei – 8 juni

VOGELEXCURSIES

* 19 jan 16 feb

INDIVIDUELE ARRANGEMENTEN

2, 3 of 4 daags verzorgd arrangement op maat, met wandelroutes

* Zuid-Oost Groningen, veengebieden, vaarten en LAW Noaberpad

* Kop van Overijssel, landgoederen en LAW Zevenwoudenpad

* Weerribben Overijssel, moerasbossen en rietlanden

* Noord-Oost Twente, natuurgebied het Springendal

* Gelders rivierenlandschap, struinen door de Millingerwaard

* Lopikerwaard, tiendwegen van het Groene Hart

* Chaam Brabant, heide, landgoederen en bossen

* Achterhoek Winterswijk, bossen beken veen en agrarisch landschap

NEMOLAND POLEN

* hele jaar open: kamers, stacaravans, groepsruimte, blokhut

* wandelweken 26 dec - 3 jan 2008 - 26 april - 4 mei en 4 -12 mei

WANDELCAFÉ

* *Vrijdag 11 januari 20 uur. Nieuwjaarsreceptie Nemo, in het Nemokantoor Westerpark 2.*

* *Zaterdag 8 maart Nacht van het Mirakel en de Stille Omgang. Thema-avond en nachtwandeling, in de Boomsspijker Rechtboomssloot 52 Amsterdam, aanvang 20 uur, toegang 5 euro.*

* *Vrijdag 21 maart Opening nieuw Nemokantoor.*

* *Zaterdag 21 juni begin van de zomer Midzomerfeest*

* *Zondag 21 september begin van de herfst Receptie en Feest 20 jarig bestaan*

vereniging van vrije wandelaars

www.struinen.nl

nemo@pz.nl

tel 020-6817013

kantoor Westerpark 2
1013 RR Amsterdam
ma-vrij 9-17 uur (woensdag gesloten)
giro 527317 - nemo@pz.nl

Mobiel tijdens wandeling:
06-21624367.

Buiten kantoor tijd in dringende gevallen
020-6238184 of 020-6844331

*Wandelingen voor/door leden
naar de achterkant van Nederland,
per 'Nemo wandelbus', met kleine
groepen en veel aandacht voor
natuur en landschap, zoveel
mogelijk over onverharde paden,
max. 100 km rond Amsterdam.*

prijzen

Lidmaatschap per jaar € 15
of steunlidmaatschap € 25
stadspas € 10

Dagwandeling ledenprijs € 18,50
(stadspas € 16,-)

Strippenkaart 5 wandelingen € 85
(stadspas € 75) incl. vervoer/
koffie/route/soep.

Met eigen vervoer € 6,- Aanbieding
Voor nieuwe leden:

combinatie lidmaatschap
en 1e wandeling € 26

Openbaar Vervoerwandelingen
met Alies € 4,-

*Iedere deelnemer krijgt een
routekaartje. De route is een
indicatie en de chauffeur/
begeleider is niet verantwoordelijk
of aansprakelijk voor de route en
de wandeling
Bij te laat afzeggen of te laat
komen moet je toch betalen.
Volgende programma's verschijnen
in maart en september 2008.*

NEMO WANDELAGENDA WINTER/VOORJAAR 2008

opgeven: Nemo - 020-6817013 - nemo@pz.nl - www.struinen.nl

zo 16 dec	Kerstwandeling rond Achterveld in de Gelderse Vallei. We lopen in ieder geval het Snorrenhoefpad, een prachtig Klompenpad. ook kort olv Mathilde	vr 21 mrt	Een Zeer Goede Vrijdag: Opening Nieuw Nemokantoor in Westerpark
za 22 dec	OV-wandeling met Alies. Van Zeist naar Maarn door de bossen en landgoederen van de Heuvelrug.	za 22 mrt	OV-wandeling olv Alies. Nesciowandeling over de Diemerzeedijk en door het Diemerpark en de Diemer Vijfhoek.
wo 26 dec	do 3 jan 2008 Oud/Nieuwweek in Nemoland Polen	za 22 mrt	ma 24 mrt Paasweekend Nutter, bij Ootmarsum in Noord-Twente
vr 28 dec	wo 2 jan 2008 Oud/Nieuwweek in Wijlre, Zuid-Limburg	ma 24 mrt	Paaswandeling rond de Paasheuvel in Vierhouten.
vr 28 dec	wo 2 jan 2008 Oud/Nieuwweek bij Hellendoorn, Salland/Twente	zo 30 mrt	Zomertijd. Rondje Wieringen. Den Oever, Hippolytushoef. ook kort olv Mathilde
zo 6 jan	Nieuwjaarswandeling Texel: dit keer de duin- en strandvariant.	zo 6 apr	Zoeterwoude, Weipoort. Boerenlandpaden en een natuurgebied in het land van Wijk en Wouden in het Groene Hart tussen Leiden en Zoetermeer.
vr 11 jan	Nieuwjaarsreceptie Nemo	di 8 apr	13 apr Chaucerreis naar Canterbury
zo 13 jan	Haastrecht, Hekendorp, Stolwijk. De rivieren Vlist en Hollandsche IJssel; polderwegen en dijkjes.	zo 13 apr	Nieuwpoort, Groot-Amers, Lek. Door uiterwaarden, langs poldersloten en door een vestingstadje.
za 19 jan	Vogelexcursie ism Vogelwerkgroep Westerpark. Ganzen kijken in de Oudegaasterbrekken in Friesland, hèt fourageergebied tussen de Friese meren, o.l.v. een vogelgids	za 12 apr	zo 13 apr Achterhoekweekend . Wandelen in Meddo en het Woold bij Winterswijk.
zo 20 jan	Renswoude, Emminkhuizen. Liniedijken in de Grebbelinie en een echte berg.	vr 18 apr	Ledenvergadering Vereniging Nemo
za 26 jan	OV-wandeling met Alies. Rondje Marken en koffie bij Nemolid Tineke.	zo 20 apr	Pelgrimswandeling. De Heilige Putten van Egmond. Duinen, strand en monumenten. ook kort olv Mathilde
zo 27 jan	Maarn, Austerlitz, Piramide. Door bossen en de Leuserdeide op de Heuvelrug. ook kort olv Mathilde	za 26 apr	OV-wandeling met Alies. Wijk aan Zee, duinen, strand.
zo 3 feb.	Gortel, Niersen, Vaassen. Wandelen aan de rand van het Kroondomein en de Veluwe. Koffie in Cannenburgh.	za 26 apr	t/m zo 4 mei en 4 – 12 mei Voorjaarsweken
zo 10 feb	Lunteren, Driesprong, Luntersche buurtbos. Op de grens van de Gelderse Vallei en de Veluwe.	zo 27 apr	Nemoland Polen
za 16 feb	OV-wandeling met Alies. Baarn - Hollandsche Rading. Langs Soestdijk en door Boswachterij De Vuursche	do 1 mei	Loenen, Nieuwersluis. Klompenpad Vredelantsepad.
za 16 feb	Vogelexcursie ism de Vogelwerkgroep Westerpark. Naar de Lepelaarplassen in Flevoland. Natte graslanden, open water en vele wintervogels; olv Evert Pellenkroft.	vr 9 mei	zo 4 mei Hemelvaartweekend Gasselte in Drenthe
zo 17 feb	Uddel, Uddelermeer, Kroondomein. Bos en heide op de diepste Veluwe.	za 17 mei	ma 12 mei Pinksterweekend Coo/Stavelot in de Belgische Ardennen
zo 24 feb	Wekeromsche Zand, Driesprong, de Valouwe. Bos en zandverstuivingen aan de Veluwerand. ook kort olv Mathilde	zo 18 mei	OV-wandeling met Alies. Zeist – Amersfoort. Door de bossen en de heidevelden van de Utrechtse Heuvelrug
za 1 mrt	Broek in Waterland, Varkenslandpad, Watergang. Korte wandeling olv Mathilde.	zo 25 mei	Aardhuis, Hoog Soeren, Kroondomein. Door de bossen rond de Hoog Soerense Heide.
zo 2 mrt	Asperen, Heukelum, Linge. Mooie stadjes, bossen en uiterwaarden in de Betuwe.	zo 31 mei	Voorne, duinen, Rockanje met excursie olv Jan Borren, ontvangst door fam Borren ook kort olv Mathilde
za 8 mrt	Wandelcafé Boomsspijker Nacht van het Mirakel en de Stille Omgang	zo 1 juni	zo 8 juni Wandel- en viltweek in Nemoland Polen.
zo 9 mrt	Nunspeet, Hulshorst. Bossen en een zandverstuiving aan de noordelijke Veluwerand.	zo 1 juni	Heusden, Drunen, Elshout. Langs de Bergsche Maas en over een oude zeedijk.
zo 16 mrt	Soest, Soestdijk, Baarn. Bos, landgoederen, zand en heide in boswachterij De Vuursche.	zo 8 juni	Camperduin, Groet, Petten. Langs de Hondsbossche Zeewering en over de gradijken in de polders achter de zee
		zo 15 juni	Meerkerk, Ameide, Zederik. Over polderkades en door de uiterwaarden van de Lek in Zuid-Holland.
		vr 20 juni	zo 22 juni Weekend Schiermonnikoog , met biologie.
		za 21 juni	Midzomerfeest Nemocentrum Westerpark
		zo 22 juni	Montfoort, IJsselstein. Langs de Hollandse IJssel en door oude stadjes.
		zo 29 juni	Pelgrimswandeling Laren. Sint Jan. ook kort olv Mathilde